

IRODALOM.

Gaal Jenő: A falu gondozása. Thessedik Sámuel élete, alkotásai és művei. — Magyar Közgazdasági Könyvtár és Remekírók Tára. A. M. T. A. kiadása. Budapest, 1918. Grill Károly, n 8°, 201 l. 6 K.

Minden jó gondolatot, akár újat, akár régit, mely a mostani szomorú romlások helyén építő munkára alkalmas, a legsürgősebb és egyben leghatározottabb tettekészséggel kell megragadnunk. Ilyen gondolatokat, terveket, szilárd elveket ad a kezünkbe Gaal Jenő most megjelent könyvében, hogy alkotásokká testesedjenek azok. A falusi nyers erők kifinomítására, hasznos értékesítésére érzünk meghívást az író szavában, amikor Thessedik Sámuelre, a hajdani szarvasi ev. lelkészre függeszti szemét, hogy lelkünkkel mi is odatapadjunk és kövessük ezt a komoly papot.

Thessedik Sámuel a falu gondozására egész rendszert állapított meg (1779—1820.). A falusi élet fejlesztését szép és hasznos tudománnyá tette ezzel. A pestmegyei Albertiban 1742-ben született s ugyancsak itt, majd Pozsonyban tanult; a később kiválóságaival kortársai közül magasan kiemelkedő férfiú már fiatal korában a hasznos reális ismeretek felé hajlott. Az életben szükségtelen dolgok betanulásától idegenkedett. Kezdetben csak németül tudott. A magyar nyelv megtanulása céljából két évre Debreczenbē ment és az ottani kollegiumban tanítványa lett a híres Hatvani Istvánnak, akiéhez hasonló legendás híre kerekedett később neki is Szarvason. Magyarországból nagy területet bejárt gyalog, ugyanilyen úton ismerkedett meg több németországi várossal is, melyeknek különösen gazdasági előnyei érdekelték. Külföldi tapasztalatai vettették fel vele az Alföld csatornázásának gondolatát, mely sajnos még ma sem valósult meg. Folyók és mocsarak szabályozásával és az Alföld befásításával éppen úgy törődött, mint híveinek lelki művelésével. Pedig ez is nagyon kedves gondja volt a Pestalozzi, Comenius és Salzmann szellemében az iskoláért az iskolában is dolgozó, az őt meg nem értők által plátói állapotokért sóvárgó lelkűnek mondott Thessediknek. Minden időt hasznos dolgokra fordított tanítványaival és híveivel, hogy a legkisebb erő se menjen kárba. Az emberi erő óvására, növelésére ő vitte be először az egészségtant az iskolába, ahol ennek nagy fontosságát a mostani súlyos veszedelmek végre velünk is megértették. A gazdasági neveléshez legjobban értő embernek ismerték a hasonló kérdésekkel szintén komolyan foglalkozó kortársai, mit eléggé igazol az, hogy a szarvasi gazdasági iskolájának mintájára alapított keszthelyi gazdasági tanintézet és a nagyszentmiklósi földművisiskola főrészből neki köszöni

létezését; emellett az oroszországi gazdasági tanügy rendezésére is kapott két ízben meghívást. A többtermelés gondolatának, melyet mi most a nagy szükségben szintén felkaptunk, ebben a gondolat kivitelére legsürgősebb időben is alig leljük Thessedikhez méltó munkását, aki valóságos fanatizmussal dolgozott embertársai szebb és jobb, hasznú jövőjéért. Figyelme nem válogatott, mert mindenütt talált kifejtésre való értéket. A sövények készítésének és hasznosságának, a szikes-földek javításának, a trágyakezelésnek, a földek forgatásának, a gyümölcsfák termelésének, a selyembogarak ápolásának fontosságát nem kisebb lelkesedéssel hirdette, mint az isteni ígéket. A foglalkozások demokratizálásának saját cselekedeteivel szépen összhangzó szavú papja volt, mintha csak Prohászka püspöktől tanulta volna, hogy nincs különbség a szellemi felsőbb és a gyakorlati köznapi munka közt, ha mindkettőből kifejtheti lelkünk az embert emelő benső értéket. Különösen földjavítási munkálatai jártak olyan eredménnyel, amelyre szüntelen rá kellene mutatnunk, hogy minél többen induljanak el az általa megjelölt úton. A legkönnyebben és leghasznosabban, de egyben nálunk a legarravalóbb helyen is alkalmazható módszere ennek az ú. n. földkeverés («lúgozás»), mely a szikes talajnak sárgafölddel (lösszel) való beborítását jelenti. Nem elég a mai földéhség kielégítése, hanem arra is meg kell tanítani az embereket, hogy bálni tudjanak a földdel és kedvvel bánjanak vele. Általában, amit mi is érzünk ma, ugyanazt érezte és látta a maga idejében Thessedik Sámuel-hogy t. i. a honfiak értelmességétől és szorgalmától várhatunk csak jobb jövőt. Példái legsürgősebb követésének az idejét éljük. Ha abból az ezerféle törődésből, ezer és ezer irányú érdeklődésből és abból az ezreknek való tettekérségsből csak egy igen kis %-et vehetne a lelkébe mindenki, hamarább száradnának fel szemünkben a mostani durva bántódások miatt a látásunkat elhomályosító könnyek.

A falu gondozására a lelkészeket hívja fel először. A rendelkezésükre álló eszközök megvizsgálását köti a lelkükre abból a szempontból, vajjon felhasználhatók-e azok a haza s az emberiség javára s ha igen, vajjon felhasználták-e azokat a mondott célra. Nagy a bűne annak, kit ebben a dologban mulasztás terhel. A szegényeknek, a betegeknek, az özvegyeknek és árváknak a földi boldogulás útját is mutassák meg. Tanítsák meg a népet azokra az ismeretekre, melyek a természet adományainak okos felhasználására képesítenek. Legyen gondjuk rá, hogy a vidékükön jó népiskolák legyenek, melyekben a tanítás neveljen is, hogy segítsé a családi érzés mélyülését, a férfiak és nők közötti harmóniát, mert a férfi és az asszony ellentétes gondolkodásának igen sok családi szerencsétlenség lehet a következménye. Hasznosabb tárgyakat kell bevinni az iskolába. Jusson ott hely a

diétetikai, erkölcsi és gazdasági oktatásnak egyaránt. Olvasni valót is kell adni a falusi nép kezébe. Külön könyvet kíván az anyák számára a gyermeknevelésről, a házastársak számára a családi kötelességekről, a cselédek számára a saját teendőikről és ott kellene lennie minden családban az ú. n. *házi kité*-nek, mely a szentírás alapján készüljön. A morál is fejlődik, finomúl; új, jobb egyházi és iskolai énekekre, épületesebb imádságokra van szükség, melyeket mintegy napról-napra a papoknak kellene írniok, ha volna ahhoz megfelelő képességök.

A következőkben történeti áttekintést ad Gaal Jenő a falvak gazdasági életének elhanyagolt voltáról és rámutat az annak következményeként fellépő munkászavargásokra és kivándorlásokra. Majd Thessedik Sámuel rendszerének tanulságait felhasználva, a falu gondozására megadja a helyes irányt, mely nem állhat más vidék, sőt külföld utánzásából, hanem szükséges a helyi viszonyokhoz való alkalmazkodás. Csakis így gondozható természetesen, tehát legjobb eredménnyel a falu, melynek egészségügyét említi első helyen a többi kérdés jelentőségének a kisebbitése nélkül. Közegészségügyünk elhanyagolását megdöbbentő módon igazolta az 1910. évi drezdai egészségügyi kiállításon bemutatott statisztikai adatokból kiolvasott ama szomorú tény, hogy Magyarországon az élettartam egész Európában egyike a legrövidebbeknek. Az egészséggel való állandó törődés kifejlesztése mindenkiben az iskolának régóta hangoztatott feladata, melynek közeledése a megoldáshoz nagyon sürgős most. Legyenek rendszeres szabadoktatások is erre a célra. Az egészségügyi tanácskozások gyakorlati hasznú eredményeit nem szabad felhasználatlanul hagynunk. — Másik, de nem másodrendű kelléke a falu boldogulásának: az anyagi jólét, melyet a helyes birtok- és mezőgazdasági politika biztosít. Gazdasági egyesületek és mintagazdaságok létesítésével, vetített képekkel kísért, a nép képzettségéhez alkalmazott előadásokkal fejleszteni kell a falusiak érzékét az intenzívebb gazdálkodás iránt. A különféle hatóságok ne csupán adminisztráló, hanem nevelő tényezők is legyenek. Csakis az ilyen munkára alkalmas emberek vállalkozhatnak a közönség ügyeinek intézésére. A neveltség magasabb fokán kell állniok, hogy a velük érintkezőkre nevelő hatást gyakorolhassanak, akár tudatosan, akár nem. Végül a papok, tanítók és jegyzők részére ad megszívélésre való intelmeket Gaal Jenő sok tanulságú könyve.

Angyal János.

Györi Vilmos: Visszapillantás a polgáriskola kialakulására.
Pozsony, 1918, 8°, 37 l., 240 K.

Az 1868. évi december havában szentesített népoktatási törvény